

VI РАДОВИ НА КОНАЦИМА ИЗ 1912. И 1927. Г ОД.

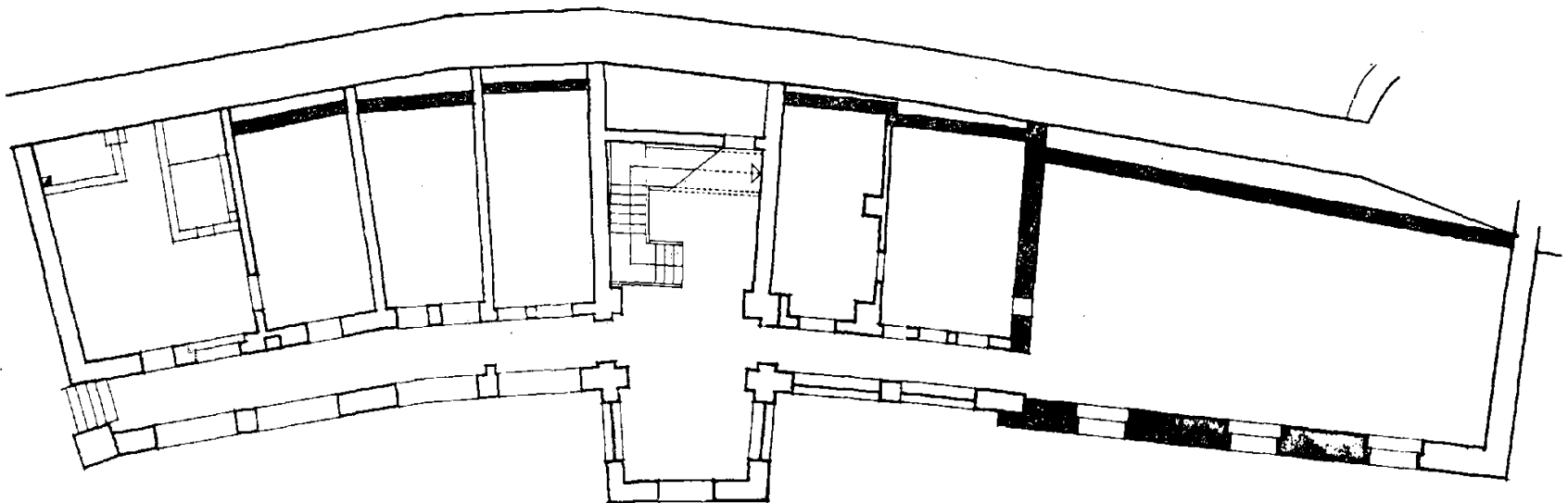
На бакропису из 1733. и цртежима аустријског картографа види се да су у порти, дуж бедемских зидова, биле озидане стамбене и вероватно и економске зграде. Најближе главном улазу у цркву, по већ утврђеним правилима, била је саграђена трпезарија. Даље на север, због добре осунчаности, постављене су велике ћелије. С временом, како су бројна пустошења манастира довела до смањења броја братства и до слабљења економских прилика, читава северна страна порте остала је порушена, обнављане су мање зграде на јужној и југозападној страни, а кроз разграђену порту, северно од Богородичине цркве, ишао је пут од Ушћа ка Придворици и Ивањици.

На западној и северозападној страни, знатно измењени, сачувани су мали конаци из XVI века саграђени на остацима старијих, већих здања.⁸⁹ Јужно од Богородичине цркве, у току Милошевих оправки, 1839. године, озидан је велики конак, док је између овог конака и куле над западним улазом, који је у то

лучни трем наместо дрвеног, а доклат је замењен тремом лучних отвора.

По фасади, јужно и северно од улаза, рекло би се да је овај конак замишљен као репрезентативна зграда истуреног улаза симетричних крила. Крајњи исход била је зграда неједнаких крила, којој — ако се осовински распон стубова трема узме за модул грађења — недостају два модула на северном крилу (цртеж 60). На спрату није било трема. Још пре зидања овог конака дошло је до знатних измена на Милошевом конаку: зазидани су лучни отвори трема на спрату и наместо њих постављени прозори. Степениште, које је уз западни калкан конака водило на ходник трема, уклоњено је при зидању конака 1912. године. Свод у ходнику приземља Милошевог конака пробијен је и од дрвета начињено ново, делимично затворено степениште за прилаз спрату. Тада је ћерамида на овоме конаку замењена црепом, а ходнику на спрату спуштањем таванице, смањена је висина.

Године 1927. коначно је испуњен простор између новог конака и западне куле. Изграђен је тада још један конак који је својом висином пробио регулацију два предходна. Био

цртеж 60. Конаци из 1912. и 1927. године, основа приземља.

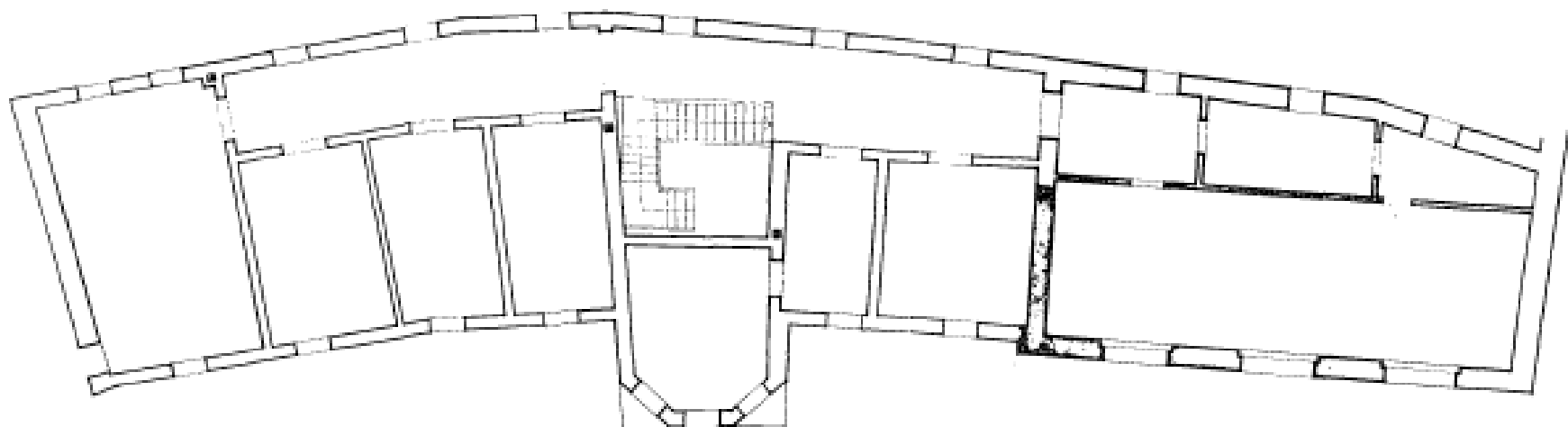
pl. 60. Les konaks de 1912. et 1927, plan de leurs rez-de-chaussée.

време споља био засут, постојао старији конак са дрвеним тремом и доклатом, покривен ћерамидом (слика 105). Западна кула је била обухваћена мањим приземним зградама, од којих је једна, непосредно уз јужни зид Савине трпезарије, била остатак како је то већ речено, првобитне просторије у којој се припремала храна.

1912. године конак са доклатом је порушен, и наместо њега сазидан је нови конак. Овај нови конак, зидан у опеци, пратио је својом основом порушени. У приземљу, био је озидан

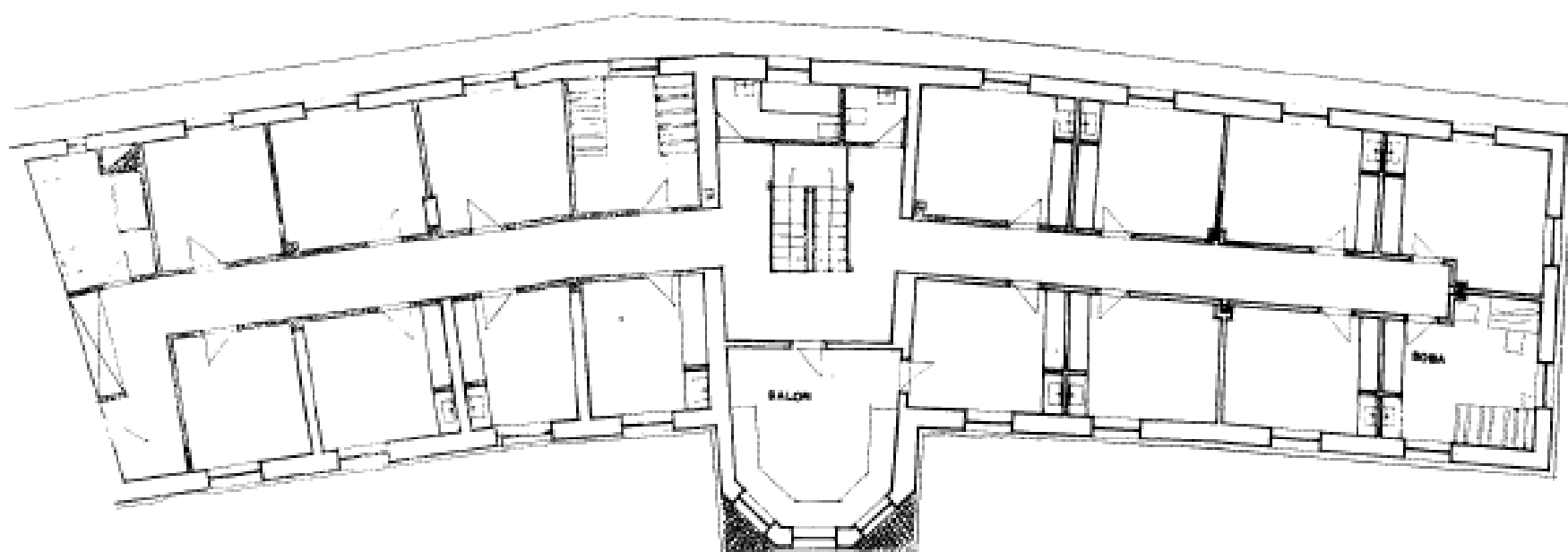
је једним углом прислоњен уз западну кулу (слика 106). Овај нови, као и конак из 1912, био је грађен претенциозно у српско-византијском стилу. Фасаде оба конака биле су богато

⁸⁹ Конак, где је смештена ризница, и мали конак, северно од нове звонаре, подигнути су на темељима великог здања које је порушено вероватно у XVII веку. Капија под новом звонаром отворена је крајем XVII века. На бакропису из 1733. године представљена је велика капија украшена барокним елементима. На цртежу нема ни трага од било какве звонаре над њом. Звонара на овом месту први пут је саграђена тек 1912. године.

цртеж 61. Конаци из 1912. и 1927. године основа спрата,

pl. 61. Les konaks de 1912. et 1927, plans des étages.

цртеж 62. Конак из 1912. године — пројекат адаптације — основа приземља.

pl. 62. Le konak de 1912. — projet d'adaptation du plan du rez-de-chaussée.

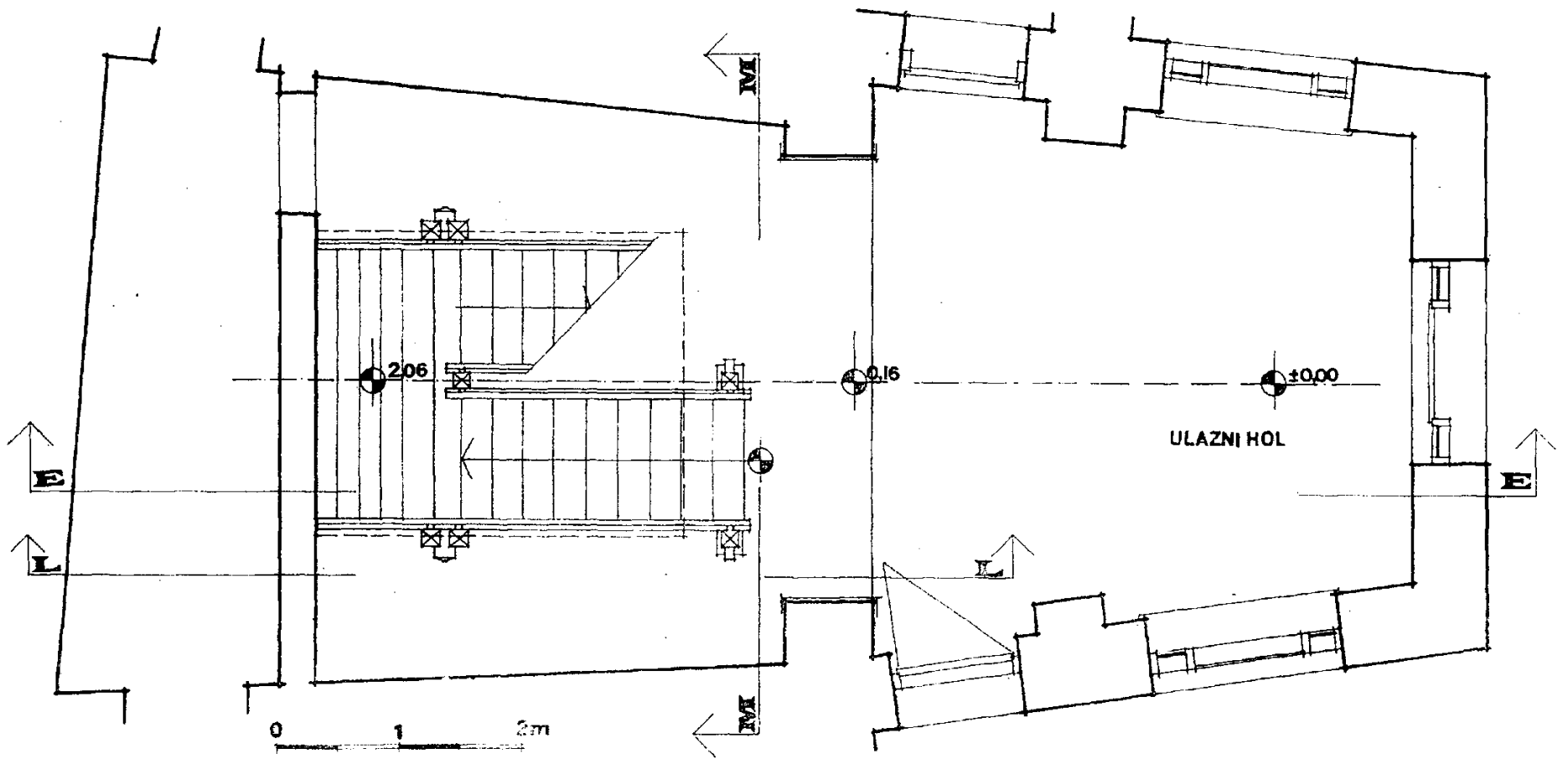
украшене пластичним украсом геометријских облика, испуштеним опекама и венцима. Такође су биле и обојене живим бојама, од бледо зелене преко, жуте, и беле, до мрко црвене. Какав је то утисак стварало, може се претпоставити. Сигурно је само то да тако шарене фасаде нису дуго украшавале простор порте. Још свежје и чисте биле су пребојене жутом бојом.

Решавању основа конака пројектанти нису ни изблиза поклонили довољно пажње. Пратећи основом лучни облик зида манастирског утврђења, једноставно су поделили простор на велика одељења и уз широки нерационални ходник дуж спољних зидова добили просторе ружних облика и сасвим нефункционалне (цртежи 61, 62).

Милошев конак — здање, у сваком погледу, далеко изнад ова два каснија — није на жалост ни најмање утицао на градитеље нашег времена.

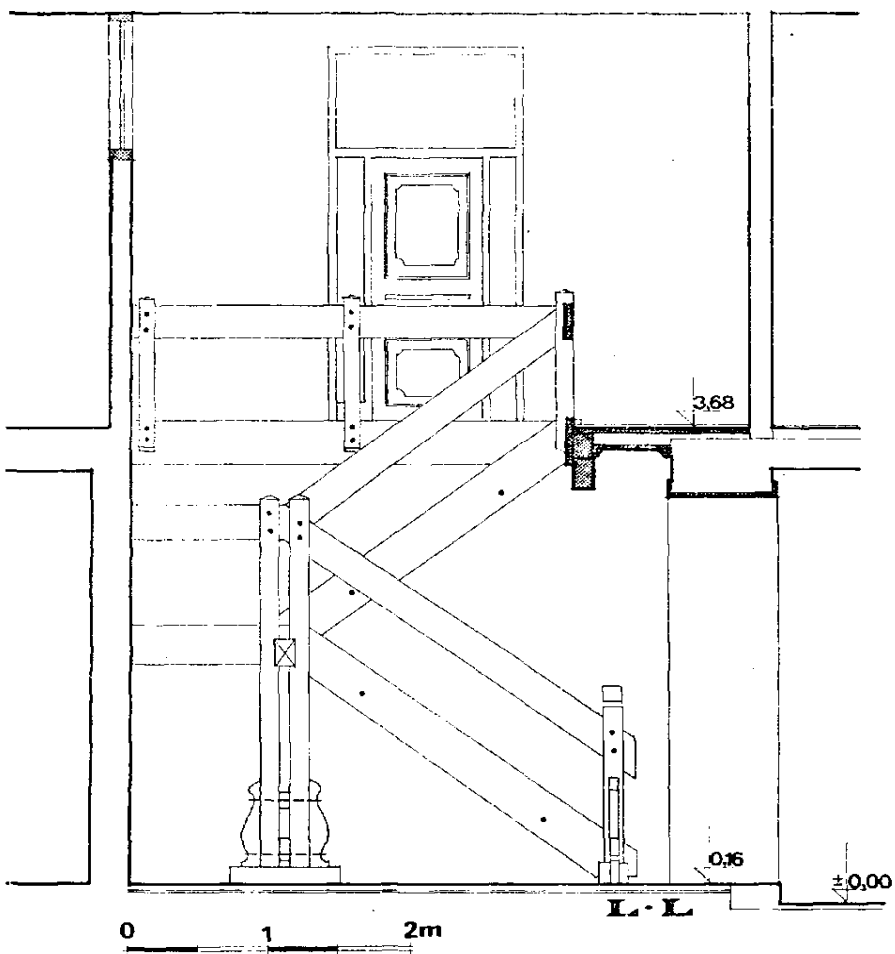
Сви конаци, ослоњени залеђем на бедемски зид, били су веома угрожени влагом. Да би се одбранили, од овог монаси су у приземљу оба конака зидали додатне зидове на удаљености од око 0,5 m, упоредо са бедемским зидом, но тиме, пошто није била уграђена хоризонтална изолација, није уследило никакво побољшање. С временом је међуспратна дрвена конструкција толико иструлила да је довела у питање, како безбедност станара конака, тако и безбедиост суседних објеката.

Пројекат реконструкције конака из 1912. године прихватила је комисија Завода и радо-

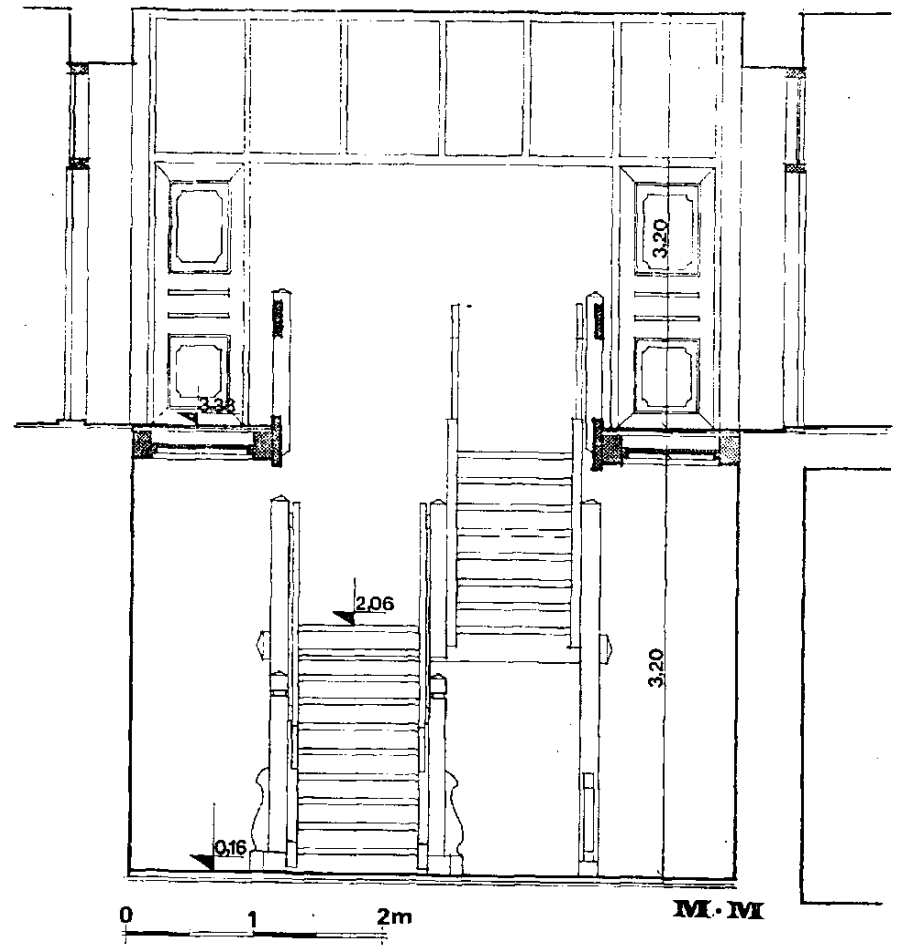

цртеж 64. Основа хола.

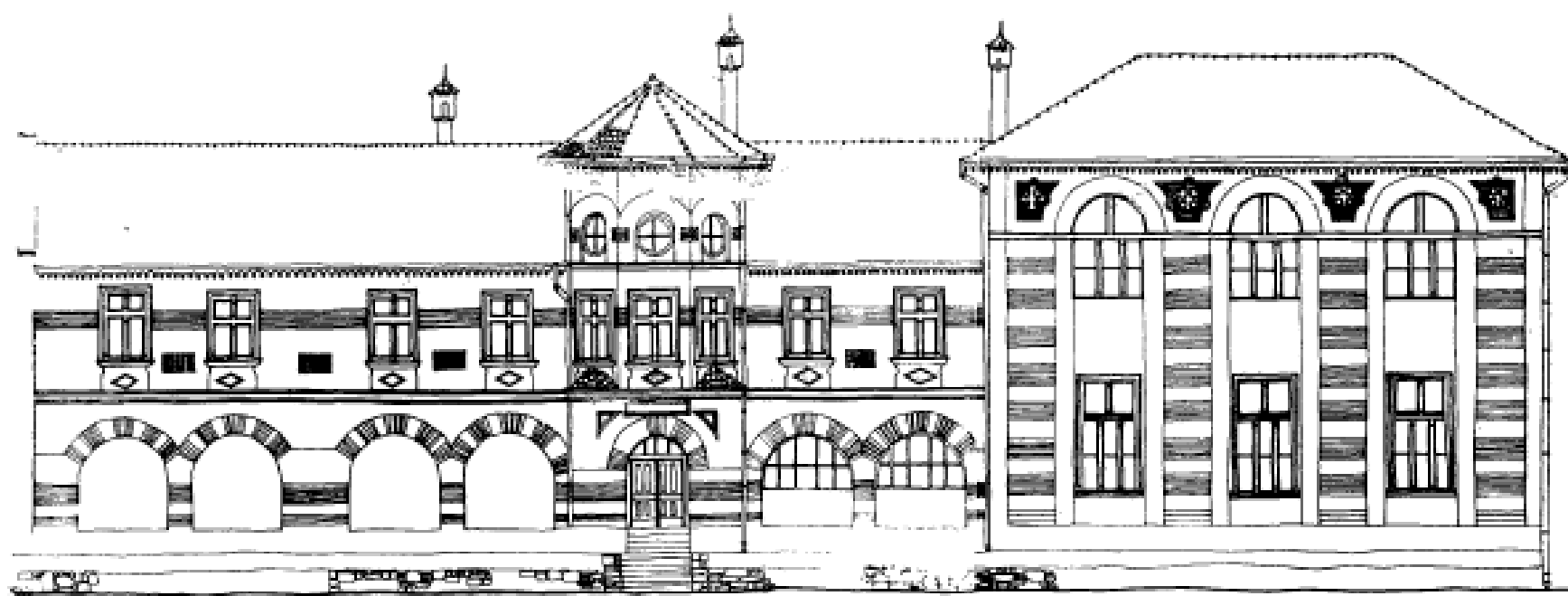
pl. 64. Plan de la halle.

цртеж 65. Пресек Л—Л.
pl. 65. Coupe de L à L.

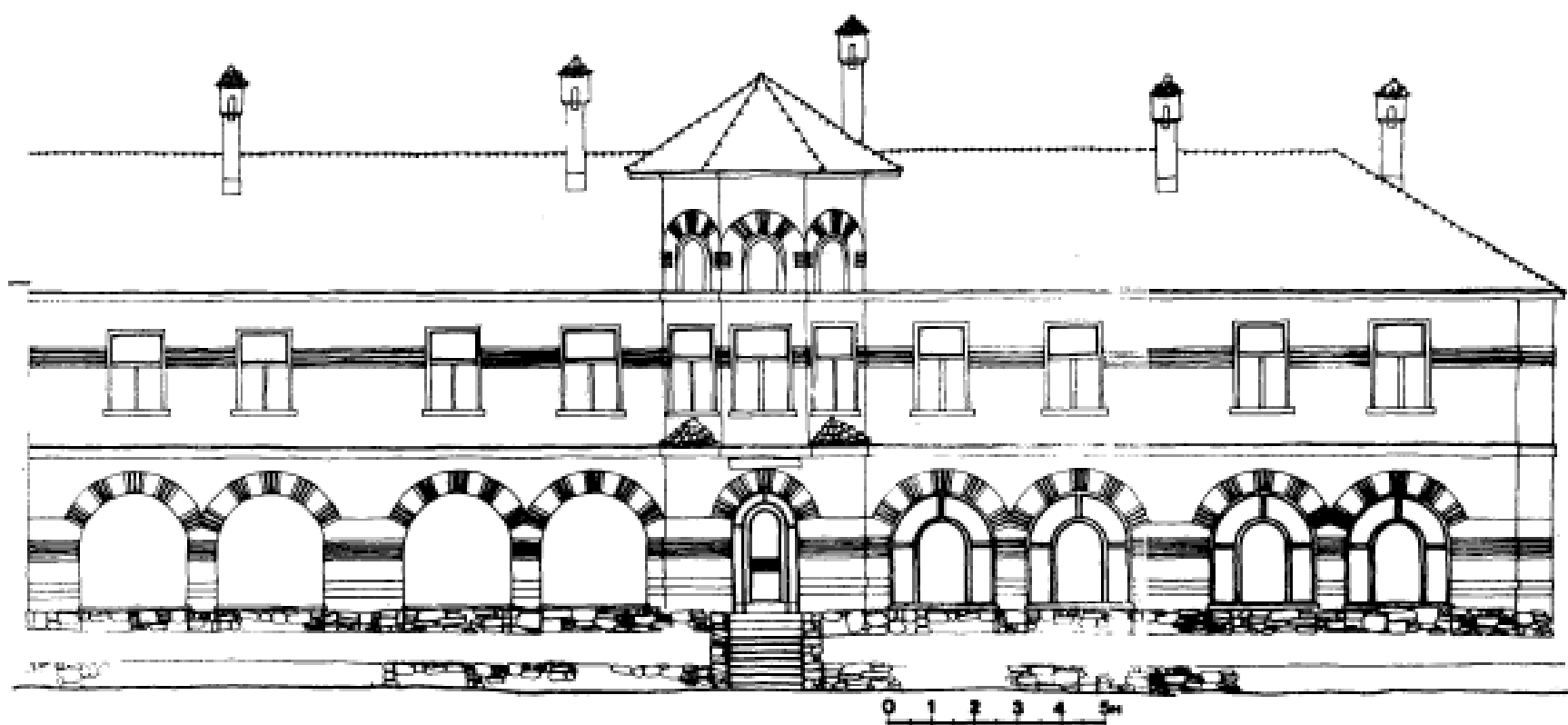

цртеж 66. Пресек М.М.
pl. 66. Coupe de M à M.

цртеж 67. Изглед фасаде — североисток.

pl. 67. Aspect de la facade — vue du nord-est.

цртеж 68. Изглед адаптиране фасаде — североисток

pl.68. Aspect de la facade adaptée — vue du nord-est.

ви су отпочели 1970. Конак из 1927. године порушен је као и краће крило конака из 1912. Уз улазни хол са западне стране озидано је ново симетрично крило (цртеж 63, слика 107).

Замењена је цела дрвена међуспратна конструкција: над великом трпезаријом плочом ојачаном ребрима, а у источном крилу, где распоред просторија у приземљу није мењан, монта-таваницом. Спрат је претрпео највеће измене. Наместо бочног положаја ходника и једнотрактног распореда соба, усвојен је двотрактни систем.

Зидови приземља конака из 1912. године припадали су старијем објекту у неколико махова оправљаном. Види се то по начину зидања и јасно издвојеним површинама каснијих оправки. Исто важи и за подужни зид приземља. (слике 108, 109).

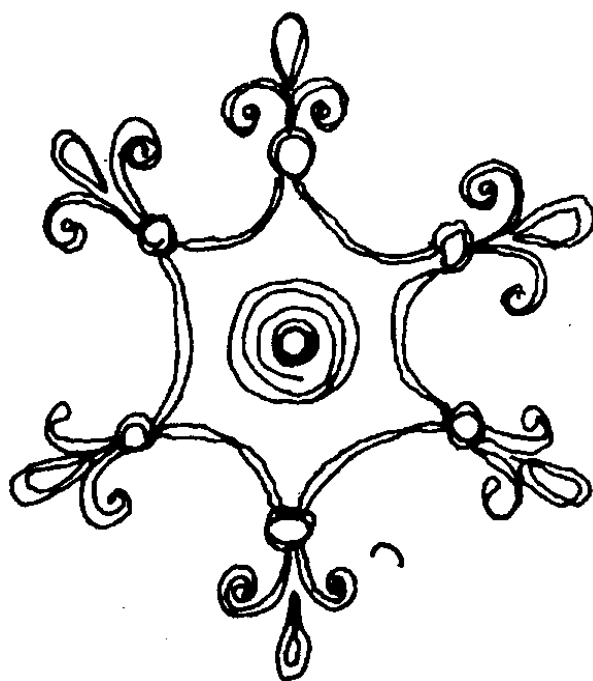
Приликом израде плана спрата вођено је рачуна о што бољем коришћењу површина за становање. Ходници су сведени на прописане димензије. Осветљавају се преко надсветла из соба. Уместо 10 вишекреветних соба сада је на мањој површини добијено 11 једнокре-

ветних соба, четири двокреветне, једна трокреветна, један салон, два купатила и одвојен WC. Хол је такође измењен. (цртежи 64, 65, 66, 67, 68).

Фасада је, уклањањем већег дела постојећег украса, поједностављена. Задржани су најбитнији конструктивно везани делови. Обојеност у суштини и даље јака сведена је на две боје: белу и жуту. План преуређења унутрашњег простора до сада је највећим делом остварен. Приликом откопавања и уклањања шута у делу приземне просторије, ради спуштања равни пода трпезарије, откривени су добро очувани делови клесаног украса — акантусов фриз и капител са стилизованом

људском главом између листова акантуса — очигледно обрушеног са Богородичине цркве. Капител је можда био на иконостасу, а акантусов фриз је био уграђен или као део архитравне конструкције или као део допозорника. Лучни акантусов фриз је део неког прозора, а можда је, што се може рећи са великом оградом припадао балдахину над крстионицом.

Овај значајни налаз прикључен је великој збирци пластике која тек очекује пуну пажњу конзерватора приликом предстојећих радова на конзервацији фасаде и пластике велике цркве.

VI. TRAVAUX EFFECTUÉS SUR LES »KONAKS« (BATIMENTS HOSPITALIERS ET CELLULES DES MOINES)

D'après le dessin de la vignette qui orne la carte géographique des champs de bataille en Serbie et en Albanie faite par un cartographe autrichien du XVIIe siècle, l'on voit que le long des murs de l'enceinte entourant le parvis et à l'intérieur de celle-ci avaient été construits des habitations et probablement aussi des bâtiments utilitaires à l'époque de l'expansion ottomane. Les mêmes données nous sont confirmées par la gravure sur cuivre de Studenica, datant de 1733. A la suite de grands pillages et de grandes destructions survenus dans le monastère, celui-ci vit décroître sa puissance économique de même que le nombre de ses moines. Le bâtiment qui se trouvait dans la partie nord de l'enceinte monastique et qui jadis avait été le bâtiment d'habitation le plus représentatif nommé »Velike ćelije« (Les grandes cellules) n'a plus jamais été reconstruit après sa destruction. L'on ne reconstruisit que les petits bâtiments en se servant des matériaux des édifices détruits, mais ni la qualité de la maçonnerie ni les dimensions de ces bâtiments n'atteignent presque jamais celles des édifices sur les fondements desquels ils s'élèvent.

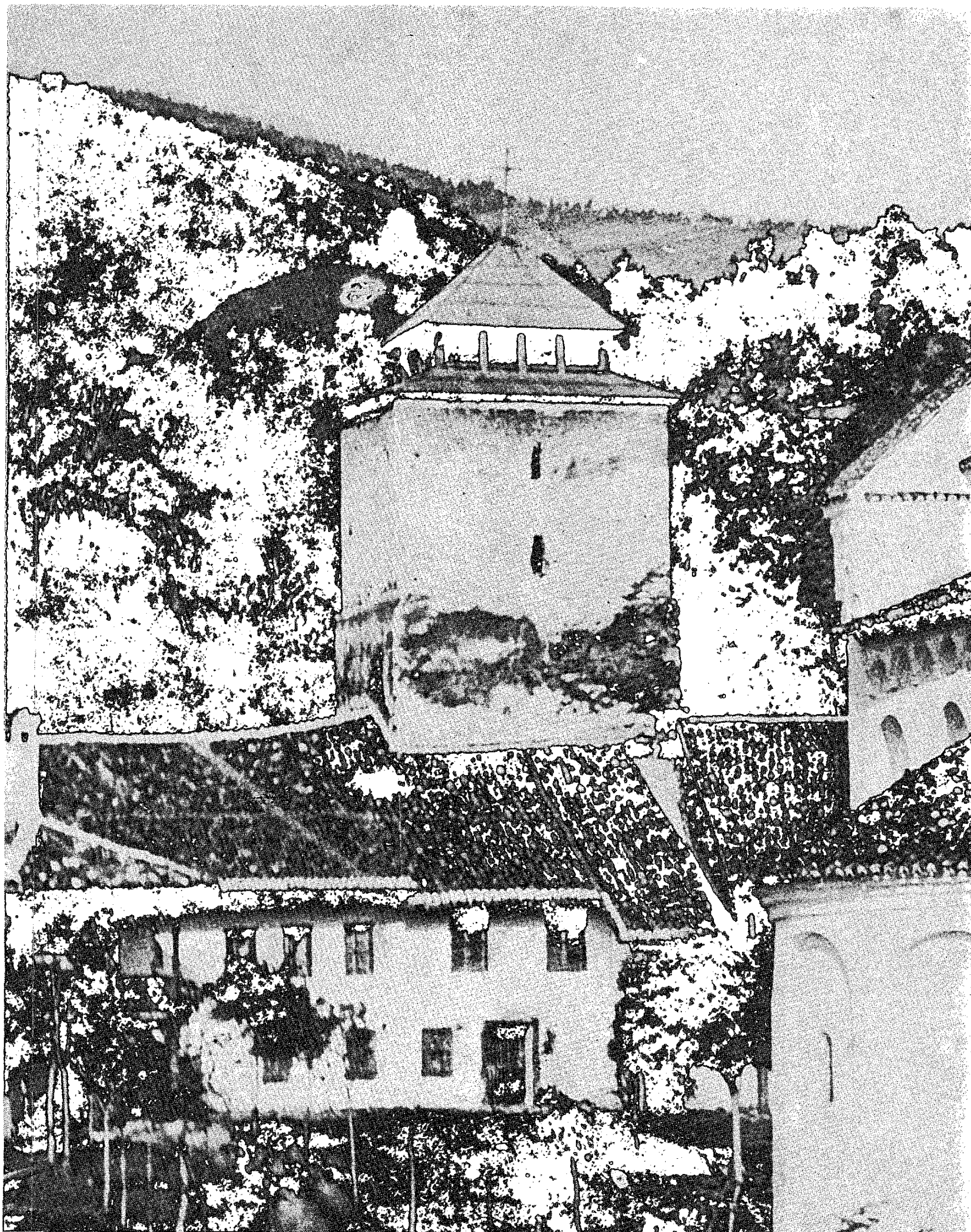
L'on reconstruit, grâce aux subventions re-

çues de Russie à plusieurs reprises non seulement les églises mais aussi les »konaks« et pendant le règne du prince Miloche l'on reconstruit le konak au sud de l'église de la Vierge qui avait probablement souffert des sévissements des Turcs après l'insurrection de Karageorges.

En 1912 l'on construisit un nouveau konak à l'emplacement de l'ancien qui avait eu un portique et une galerie en bois. On construisit à ses côtés en 1927 un nouveau konak, adossé en partie à la tour surmontant l'entrée occidentale, qui lui aussi a été exécuté en style serbobyzantin mais qui par sa hauteur dépasse le niveau des premiers deux konaks et dérange complètement les proportions harmonieuses de ceux-ci.

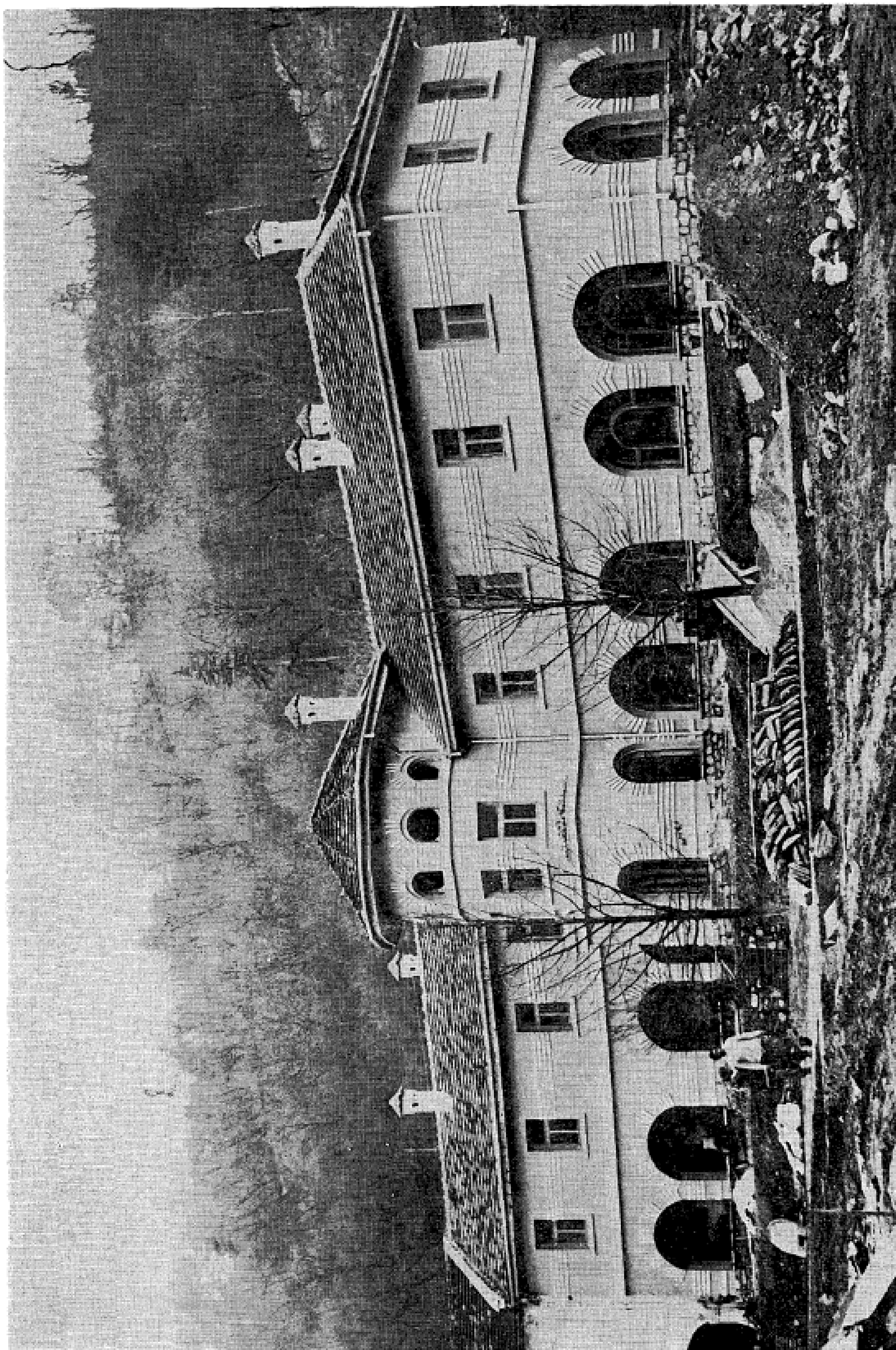
L'humidité qui a provoqué de grands dégâts presque sur tous les bâtiments monastiques a provoqué ici la désagrégation complète de la construction supportant l'étage si bien que tout l'édifice était menacé de s'écrouler. Les travaux entrepris sur ces konaks avaient pour but non seulement leur assainissement mais aussi l'harmonisation des effets visuels des bâtiments à l'intérieur de l'enceinte monastique. Le konak construit en 1927 a été complètement rasé et à sa place l'on a élevé une aile occidentale symétrique s'ajoutant au konak de 1912. Les façades ont été simplifiées et débarrassées de la plupart de leur décor plastique fait en mortier.

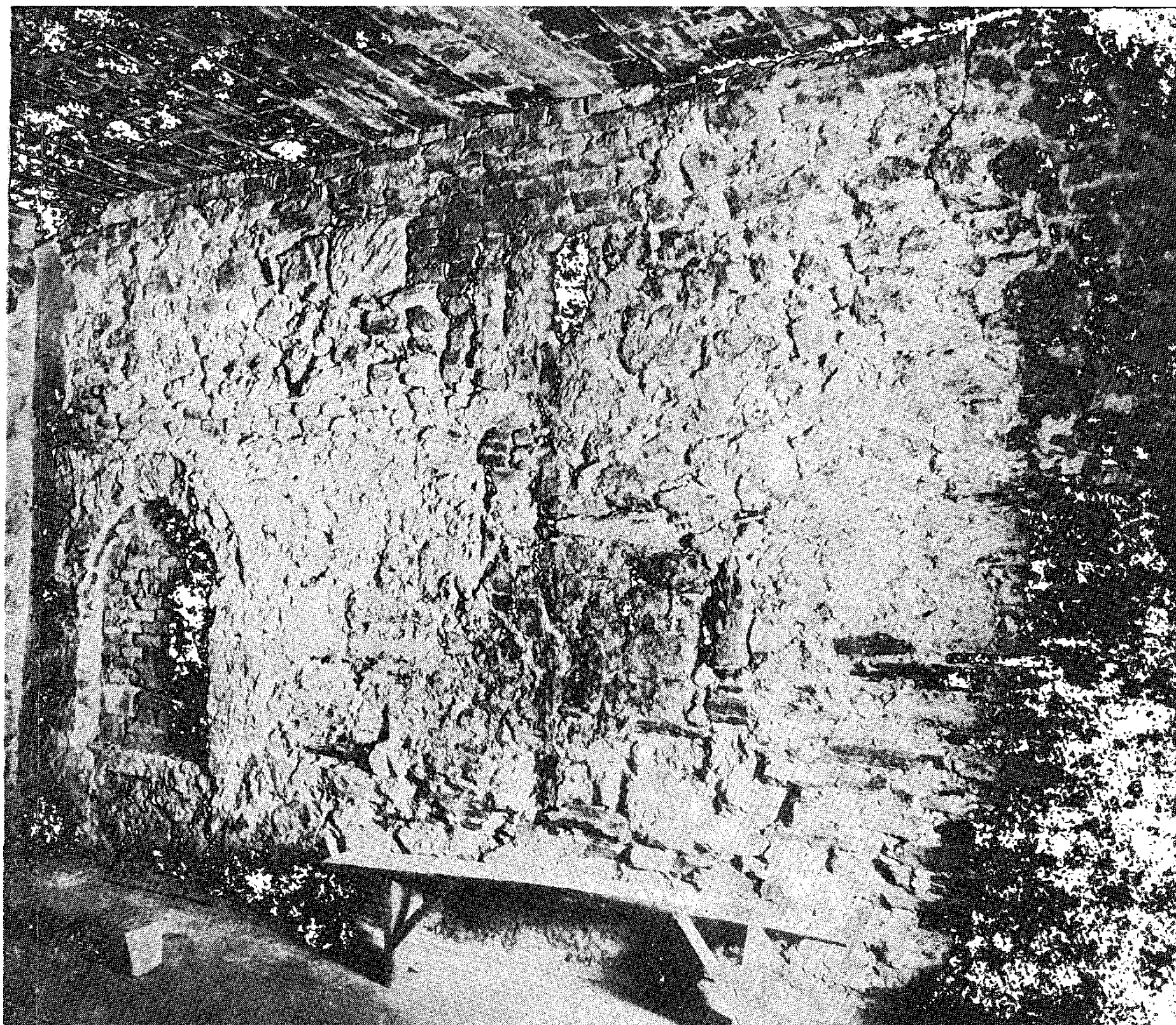
104. Конак срушен 1912. године ради подизања новог, снимљен око 1900. године, Ђ. Станојевић.

104. Konak détruit en 1912 pour en construire un nouveau à sa place, photographié vers 1900. Đ. Stanojević.

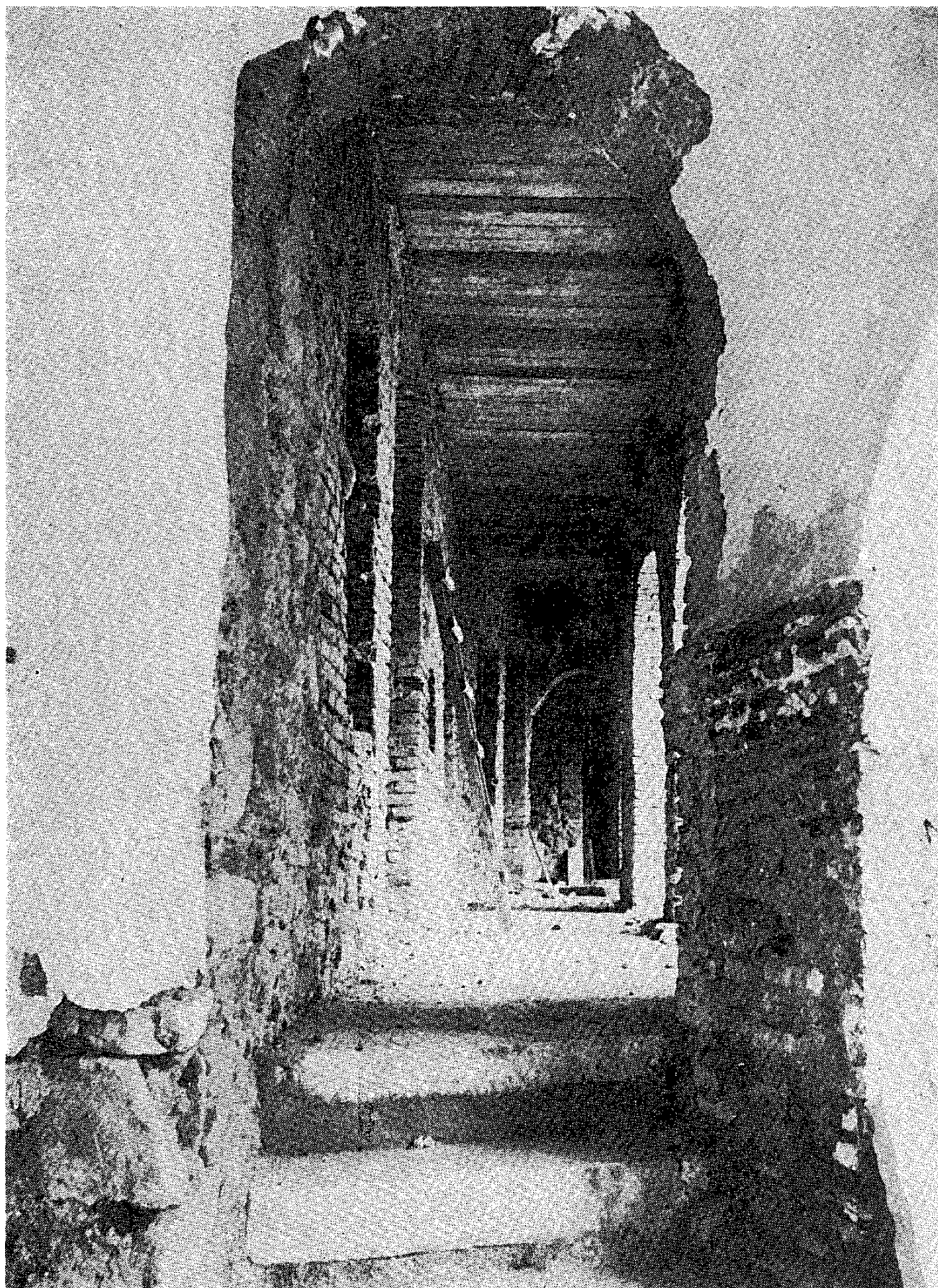
105. 1970. године — пошто је конак из 1927. срушен уз улаз конака из 1912. саграђено је симетрично крило, 1970. г., Р. Живковић.

105. En 1970, on construisit, après avoir démoli le konak de 1927, auprès de l'entrée au konak de 1912 une aile symétrique à celui-ci. 1970, R. Živković.

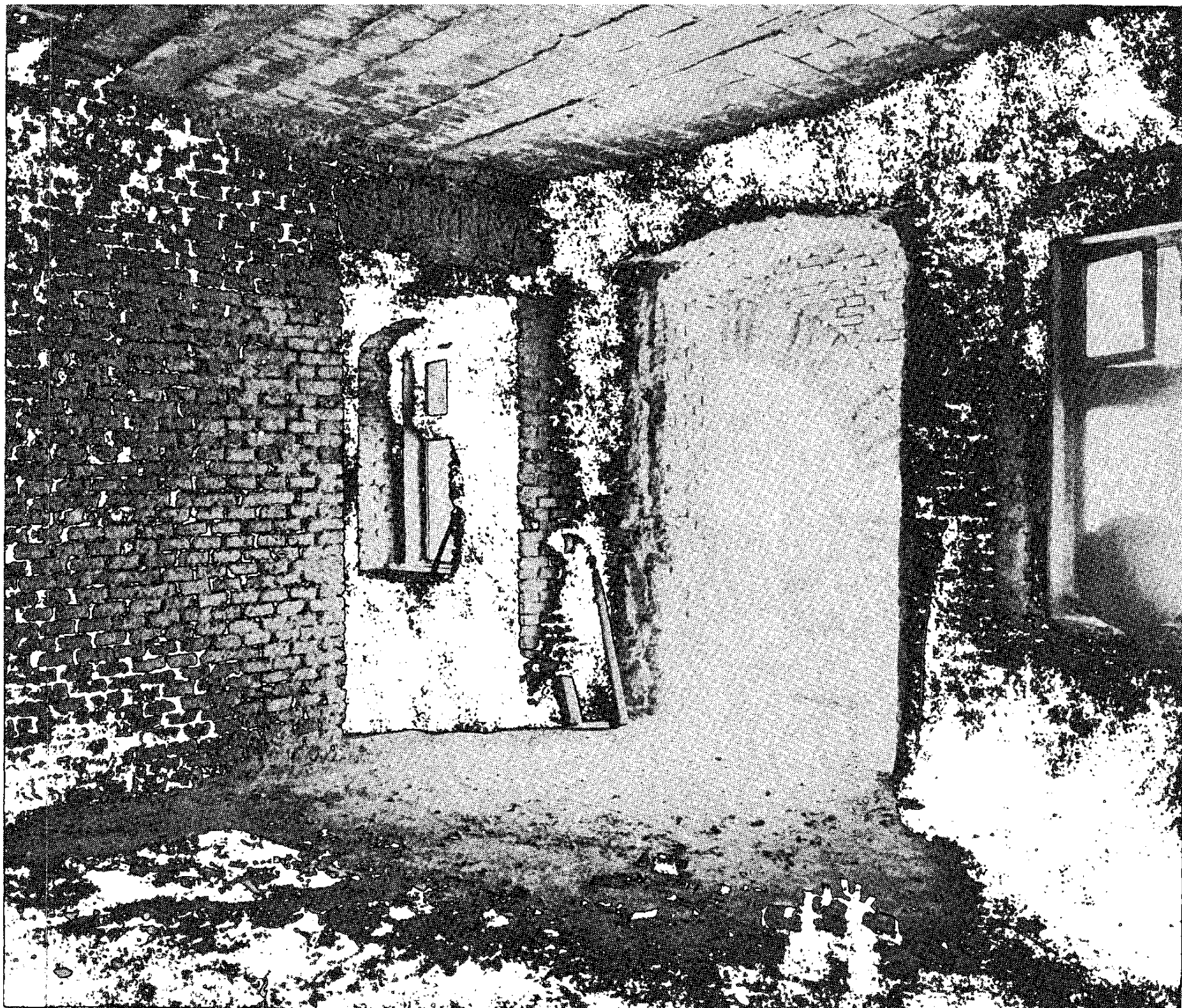
106. Преградни зидови у приземљу конака из 1912. су у ствари зидови старијих објеката који су оправљани у неколико наврата 1970. године, Р. Живковић.

106. Les murs de refend du rez-de chaussée du konak de 1912 sont en réalité des murs de constructions plus anciennes, réparés à plusieurs reprises, 1970, B. Živković.

107. Конак из 1912. зид према ходнику такође је припадао старијем објекту, Р. Живковић.

107. Le konak de 1912, le mur du couloir avait aussi fait partie d'une construction plus ancienne. R. Živković.

108. Конак из 1912. Пошто је дрвена међуспратна конструкција потпуно пропала замењена је монта — таваницом. 1970. године, Р. Живковић.

108. Le konak de 1912. Etant donné que la charpente qui supportait l'étage était complètement abîmée on la remplaça par un plafond de montage, 1970. R. Živković.

